חופף עליו כל היום [א]לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזכן להקב"ה שנאמר ובין כתפיו שכן מיתיבי [ב]עולת העוף כיצד היתה נעשית היה מולק את ראשה ממול עורפה ומבדיל וממצה דמה על קיר המזבח א] ואי אמרת לא היה לה יסוד באוירא בעלמא הוא דקא עביד אמר רב נחמן בר יצחק אימר כך התנו אוירא דבנימין קרקע דיהודה מאי לא הוה לה יסוד רב אמר בבנין לוי אמר בדמים רב מתרגם באחסנתיה יתבני מדבחא ב] לוי מתרגם באחסנתיה יתבני מקדשא מקום מקודש לדמים תא שמע [ג]היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת מאי אוכל נמי בדמים תא שמע [ד]המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים הכא במאי עסקינן מן הצד ת"ש [ה]נמצא פורח (א) אמה על יסוד ואמה על סובב אימא כנגד אמה יסוד ועל ג] אמה סובב: תא שמע דתני לוי כיצד בונין את המזבח [ו]מביאין מלבן שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה ומביא חלוקי [ז]אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת וממחה ושופך וזה הוא מקום ד] יסוד וחוזר ומביא מלבן שהוא ה] שלשים אמה על שלשים אמה וגובהו חמש אמות ומביא חלוקי אבנים כו' ו] וחוזר ומביא (ב) מלבן שהוא כ"ח על כ"ח אמות וגובהו ג' אמות ומביא חלוקי כו' והוא מקום המערכה וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה ז] ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ח] ומביא זפת וקוניא וממחה ושופך וזהו קרן וכן לכל קרן וקרן וכי תימא ט]

חופף. כמו נזיר חופף ומפספס (שבת דף נ:) דפרוטי"ר דגרנטו"ר בלע"ז כאדם המחשב ודואג: **ומבדיל.** בשתי סימנין ולא כחטאת שהיא בסימן אחד ולקמן יליף לה בפרק קדשי קדשים (דף סה.): **וממצה דמה.** י]ומקיף מחבר כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לג:) דוחק בית מליקתו לקיר והוא מתמצה ע"י דוחקו בקיר. ולקמן [סד:] אמרינן שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמצא כשהוא מולקה באויר היא נמלקת והדם נופל לארץ לאיבוד וא"ת נופל יא] על הסובב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני התם עשאה למטה מרגליו אפי' אמה אחת כשרה דלא קפיד אלא אלמעלה מן החוט: **באוירא בעלמא קעביד.** בתמיה: **אימר כך וכו'.** ואיכא למימר למעלה מג' דלאו קרקע הוא עשוי כמין בליטה קטנה כנגד אותה הקרן לקבל בה דם עולת העוף שלא יפול לארץ וקיר מזבח מיקרי אבל יסוד לא מיקרי להכשיר הקרן למתן דמים הצריכין ליתן כנגד היסוד שאין יסוד אלא המיוסד בארץ: **רב אמר בבנין.** בקרן דרומית מערבית בנו היסוד אמה באורך הדרום וחדלו להם כל הדרום וכל המזרח עד אמה סמוך לקרן צפונית מזרחית כדאמרן (לקמן) אוכל במזרח אמה ובדרום אמה: **לוי אומר** יב] **בדמים.** יסוד היה על פני כל המזרח יג] אבל לא נותנין דמים בחלקו של יהודה: **יתבני מדבחא.** בניינא גופיה משמע: יד] **אוכל.** תופס: **במזרח אמה אחת.** ובמקצוע צפונית מזרחית משוך לצד מזרח אמה ולא יותר כמו שפירשתי למעלה קשיא ללוי דהא טו] בניינא משמע: **על שלשים ושתים.** קשיא לרב דמשמע ריבוע היה: **מן הצד.** לאו בארבעת רבעין טז] קחשיב אלא מצד צפון היה ל"ב יז] אבל מזרח ודרום לא היה אלא ל"א על ל"א דקרן דרומית מזרחית חסרה לה אמה לדרום ואמה למזרח: **נמצא פורח על אמה יסוד ועל אמה סובב.** ולקמן יח] הוא בפרק קדשי קדשים (דף סב:) דרמינן מתניתין אהדדי דתנן אלא כבש היה לדרומו של מזבח אורך ל"ב [מדות פ"ג מ"ג] והמזבח ל"ב אורך הרי אורך המזבח והכבש ס"ד וכי מני להו אהדדי תנן הכבש והמזבח ס"ב [שם פ"ה מ"ב] יט] והא שיתין וארבע הוי תפסין בקרקע העזרה והתם לגבי תפיסת הקרקע קא מני להו ומשנינן נמצא שראש הכבש פורח ועולה על שתי אמות של כניסת היסוד וסובב ונמצא שתי אמות העליונות נבלעות בל"ב של מזבח. מדקתני פורח על אמה של יסוד מכלל דאיכא כניסת היסוד כ] לדרום קשיא כא] לרב דאמר דאוכל במזרח אמה ובדרום אמה אחת דקתני ותו לא בבנין קאמר והכבש כב] בדרום הוא ויש תחתיו כניסת יסוד המזבח: **אימא כנגד אמה יסוד.** כנגד מקום שבכניסה ראויה להיות ולא שהיתה שם ומיהו שתי אמות נבלעות לתוך ל"ב של מזבח שהיה נכנס לתוך הפנימי כג] שכנגד בליטה שהיסוד התחיל בה כד] לאכול בה בדרום אמה אחת: **מלבן.** הוא דפוס מרובע עשוי מארבע קרשים וכל אחת ארוכה ל"ב כעין אנשטר"א שעושין לכירים ורוחב הקרש אמה והוא גובהו של מלבן ממלאו כה] אבנים וסיד וזפת וקוניא עד שמשווהו לגובה המלבן: **מפולמות.** לחות: **קוניא.** ניתוך כו] אבר כעין שעושין לצפוי כלי חרס שקורין פולמי"ר: **וממחה.** אישפרדי"ר בלע"ז. ושופך בתוך המלבן על אבנים כז] ונדבקים יחד על ידי אלו וזה היסוד הראשון שמינו בו עלה אמה: **וחוזר ומביא כו'.** ומושיבו על זה וממלאו נמצאת כח] כניסת אמה זה (ג) יסוד בולט אמה זה סובב: **וחוזר ומביא כו'.** וזהו סובב על זה היה כהן מהלך כדמפרש ואזיל שהמלבן השלישי שהושיבו על זה קצר ממנו שתי אמות על שתי אמות נמצא האמצעי בולט מתחת העליון אמה בכל צד: **מקום המערכה.** כלומר ראש המזבח: **וחוזר ומביא מלבן של אמה כו'.** ומושיבו בזוית המזבח מלמעלה. קתני מיהא מלבן התחתון של ל"ב על ל"ב אלמא יסוד בולט בו מד' רוחותיו:

ואי אמרת לא היה לו יסוד באוירא בעלמא קעביד. בתמיה דלקמן (דף סד:) אמרי' שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמצא כשהוא מולקה באויר היא נמלקת והדם נופל לארץ לאיבוד ואם תאמר נופל הוא על הסובב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני התם עשאה למטה מרגליו ואפילו אמה אחת כשרה דלא קפיד אלא למעלה מן החוט כך פירש בקונטרס ונראה שלא היה כתוב בהן ברייתא שירי הדם היה שופך ליסוד מדלא מדקדק בקונטרס אלא מהא שהדם הולך לאיבוד וקשה דאם כן הוה ליה לאקשויי ממתני' דקדשי קדשי' (שם סד:) דתנן בא לו לקרן דרומית מזרחית היה מולק ראשה כו' ובכל ספרים גורסין כאן שירי הדם היה שופך ליסוד כט] ומפרש ה"ר חיים דודאי גרסי' ליה ומכח זה פריך דעל כרחין לאותו קרן שמולק שם היה שופך שירי הדם ל] קרי לה יסוד מדלא קתני שהיה הולך לקרן דרומית מערבית שהיה בו יסוד לשפוך שירים ועוד דלקמן פ' קדשי קדשים (גם זה שם.) מפרש שעושה אותה באותו קרן לפי שהוא קרוב לבית הדשן ויכול לזרוק משם מוראה ונוצה ואם היה זקוק לילך לקרן אחר לשפוך שירים מה היה מרויח כיון שהיה צריך לחזור ואין לומר דלאחר זריקת מוראה ונוצה היה הולך לשפוך שירים דאם היה מאחר כל כך היה דם כלה אלא על כרחין במקומו היה שופך ליסוד ולכך פריך ואי אמרת לא היה לה יסוד באוירא בעלמא קעביד ומשני אימר כן התנו אוירא דבנימין ועשו כמין בליטה ועל אותה בליטה היה שופך שירים ומיהו קשה דאי חשיב יסוד לענין שאר דמים נמי יחשב יסוד וי"ל דלא חשיב יסוד אלא לענין דמים הניתנין למעלה מחוט הסיקרא אבל לענין דמים הניתנין למטה אי מכשרת ליה להוא קרן זימנין דאתי למיתב תחת אותה בליטה ונמצא נותן תחת היסוד אבל דמים העליונים לעולם הם למעלה מן הבליטה ומיהו קשה דאם כן היכי ממעט הכא עולה דלא לא] הוה ארבע קרנות כחטאת משום דטעונה יסוד לענין דמים העליונים ונראה לרבינו תם דלא גרסינן שירי הדם היה שופך ליסוד דשופך משמע מן הכלי מדלא תני מתמצה ליסוד כדקתני גבי חטאת העוף לב] ועוד דבמתני' דלקמן פרק קדשי קדשים (דף סד:) קתני בחטאת העוף שירי הדם ובעולת העוף לא תני משמע דלית ליה שירים והא דמרבינן לעיל שירים בכל הקרבנות היינו לג] לבד מעולת העוף וכיון לד] דנעשית מצותו מה לנו במה שהדם נופל אחר כך לארץ והולך לאיבוד דכל דמים נמי לאחר שנשפכו ליסוד הולכין לאיבוד אחרי כן ועוד כשמתרץ כך התנו אוירא ופירש בקונטרס שהיה עושה כמין בליטה במזבח לקבל דמים היה לו להש"ס לפרש זה ונראה לר"ת דפריך ממליקה עצמה דבעי בראשו של מזבח דומיא דהקטרה כדלקמן ואי עביד ליה באויר דיהודה אם כן לה] אינה עולה לקדשי מזבח ומשני דאוירא דבנימין וקדיש האויר בקדושת מזבח ואף על גב דהקטרה באויר אי אפשר לא חיישינן אלא בהא דליהוי קדושת מזבח ומיהו למאן דאמר (לקמן דף סה.) אין עושין מערכה על גבי סובב נראה דמליקה נמי לא מהניא התם אף על גב דקדוש בקדושת מזבח והכא איירי למאן דאמר עושין מערכה על גבי סובב: **רב אמר בבנין.** אף על גב דלמטה לא הוי רבוע למעלה במקום המערכה הוי רבוע וקשה קצת לישנא דמתני' לו] לרב דתנן במסכת יומא (דף יב.) דרצועה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי משמע שהיה בה מבנין:

מפולמות. לז] כגון דגים מפולמין פרק אין לדין (ביצה כד:):

דג"ץ

מסורת הש"ס

א) [סוטה לז.], ב) לקמן סד:, ג) מדות פ"ג מ"א, ד) שם [מנחות לז:], ה) לקמן סב:, ו) חגיגה יב., ז) שייך למתני' לקמן דף סד: ועיין בשנויי נוס' אות א ואות י.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' נמצא פורח על אמה יסוד ועל אמה סובב: (ב) שם ומביא מלבן. נ"ב ועיין בסוכה דף מה ע"א: (ג) רש"י ד"ה וחוזר ומביא כו' ומושיבו וכו' יסוד הס"ד ותיבות בולט אמה זה סובב נמחק:

◆

שינויי נוסחאות

א] בכ"י ובכ"מ נוסף נטל את הראש והקיף בית מליקתו למזבח. ובכתה"י ל"ג גם זה, ואפשר שהוסיפוהו עפ"י רש"י: ב] מדבחא מקום קרנות (שמכ"י, כ"י וק' וד"ב). [כל' דלגא ליתא בכ"מ מקום דמים, והוא טעות כי ליתו בשתכ"י]: ג] בכתה"י וד"י וכנגד. ולפנינו ע"פ בכ"י ועיי"ש: ד] תיבת מקום נמחק (ש"מ וכתה"י): ה] נ"ל שהוא ל' אמות ובו' טפחים וגובהו ה' כו' וזהו סובב, וחוזר ומביא מלבן של כ"ח אמות וד' טפחים על כ"ח אמות וד' טפחים וגובהו ג' כו' (גליון, וכ"ה בש"מ). ועי' לקוטי הלכות בזבח תודה מש"כ בזה: ו] כו' וזהו סובב (כתה"י וצ"ק): ז] בכתה"י נוסף וגבהו אמה: ח] קטנות וסיד וזפת וקוניא (כתה"י): ט] תיבות וכי תימא ליתא בכתה"י וכד"י, וכ"מ מרש"י (בע"ב), ונלע"ק מגיה כלפנינו: י] מדמה בכי' מקיף מחבר כל"ל (ש"מ), ועי' אות א', ועי' תפס"ים: יא] נופל הוא על (כתה"י): יב] אמר (ש"מ): יג] נ"ל המזבח (כתה"י וד"ו): יד] כאן נוסף דיבור מקום המקודש לדמים. פי' היסוד היה בכל המזבח אך הדמים אין ניתנין רק בחלקו של בנימין. הס"ד (ש"מ וב"ש): טו] דהתם (כ"י): טז] נ"ל רבעיו (ש"מ): יז] ל"ב ומצד מערב ל"ב אבל (כתה"י וש"מ): יח] נ"ל לקמן (ש"מ): יט] נ"ל ופריך והא (ש"מ): כ] נ"ל יסוד (ש"מ): כא] פ"ה וקשיא לרב דאמר בבנין כלומר שברוח דרומית וברוח מזרח לא היה שם יסוד בנוי והכא משמע שהיה שם יסוד בנוי. הס"ד ומה"ד אימא (ש"מ וב"ש): כב] נ"ל והא כבש (כתה"י): כג] נ"ל הפנימה שכנגד הבליטה (ש"מ): כד] תיבת בה נמחק (ש"מ וכתה"י): כה] נ"ל וממלאו (ש"מ): כו] נ"ל אבר ניתוך (ש"מ): כז] נ"ל האבנים (ש"מ): כח] נמצאת כניסתו אמה והיסוד בולט אמה זו סביב. הס"ד ומה"ד וחוזר ומביא כו' (כ"י, ובעי"ז בכ"פ וש"מ): כט] וכ"ה בכ"מ וק' וד' כ': ל] הדם ליסוד מדלא קתני כו' כל"ל (שמכ"י) ל"א הדם וקרי ליה יסוד (צ"ק): לא] דלא הויא ארבע קרנות כחטאת משום דטעונה יסוד הא חשבינן ליה יסוד לענין דמים (ב"ש וש"מ). ועי' תפ"נ: לב] העוף ועולת העוף אין דמו בכלי ועוד דלא היה בו שירים כיון דבעי מיצוי ועוד דבמתני' (ש"מ): לג] פ"ה היינו דוקא בבהמה דכתיב בקרא (ש"מ): לד] נ"ל דכיון (ב"ש): לה] כ"מ אם כן חול הוא לענין קדושת מזבח ומשני וכו' (ש"מ ולפנינו ע"פ בהי"ז): לו] דמתניתא לרב דתניא כל"ל (גליון): לז] נ"ל לחות כמו דגים כו' (ש"מ):

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פרק ו' מהלכות מעה"ק הלכה כ:
לח ב מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י:
לט ג מיי' שם הלכה ס:
מ ד מיי' שם הלכה טו:

◆

תורה אור השלם

1. לבנימן אמר ידיד יהוה ישכן לבטח עליו חפף עליו כל היום ובין כתפיו שכן: דברים לג, יב

◆

מוסף רש"י

חופף. כאדם המתחכך מחמת שאינו משיג תאותו (יומא יב.). אדם המצטער חופף ומתחכך בבגדיו, לשון שפשוף, כמו נזיר חופף ומפספס (מגילה כו:). אושפיזכן להקב"ה. שהיה המזבח נתון בחלקו (שם ושם). שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו (סוטה לז.). ממול ערפה. ערפה גובה הראש, מול ערפה למטה לצד האגפים, מול הרואה את העורף. ומבדיל. בשני סימנים כדילף בכלל שוחטין (לקמן סד:). נמצא פורח כו'. ומגיע לאמת המזבח (לקמן סב:). מפולמות. לשון לחות (חגיגה יב.).

◆

לעזי רש"י

דפרוטי"ר דגרנטו"ר. דיפרוטי"ר דיגרטי"ר. לשפשף לחטט.
אנשטר"א אישטר"א. מוקד, כירים.
פולמי"ר פלומיי"ר. לכסות, למשוח בעופרת.
אישפרדי"ר דישטנפרי"ר. לערבב (בנוזל).